RESNICA V PRAVU
Klementova dvorana,
sobota, 21. januar 2012

Dragi člani sodišča rimske rote, vesel sem, da vas lahko sprejmem ob začetku sodnega leta. Svoje pozdrave namenjam zboru prelatov sodnikov na čelu z dekanom, mons. Antoniem Stankiewiczem, ki se mu zahvalim za njegove besede. Prisrčne pozdrave namenjam tudi oficialom, odvetnikom in drugim sodelavcem, ter vsem navzočim. Ob tej priložnosti želim ponovno izraziti svoje spoštovanje do zahtevnega in dragocenega služenja, ki ga opravljate v Cerkvi in ki zahteva vedno nove napore za »blagor duš« (*salus animarum*) Božjega ljudstva.

Letošnji nagovor bi rad začel z omembo enega najpomembnejših cerkvenih dogodkov, ki ga bomo zaživeli čez nekaj mesecev. Mislim na l*eto vere*, ki sem ga, po sledeh mojega spoštovanega predhodnika, božjega služabnika Pavla VI., želel razglasiti ob petdeseti obletnici začetka drugega vatikanskega koncila. Ta veliki papež, kot sem zapisal v napovedi apostolskega pisma, se je namreč »dobro zavedal težkih problemov časa – predvsem z ozirom na izpovedovanje prave vere in njene pravilne razlage«.[1]

Ko gre za področje, ki bolj neposredno zadeva vaše služenje v Cerkvi, bi rad danes razmišljal o poglavitnem vidiku delovanja sodstva, namreč o razlagi kanonskih zakonov glede na njihovo uporabo.[2] Povezave s temo, ki smo se je pravkar dotaknili – pravilna razlaga vere – vsekakor ni mogoče omejiti le na pomensko podobnost, glede na to, da ima kanonsko pravo svoj temelj in smisel v resničnosti vere in da »zakon delovanja« (*lex agendi*) ne more, ne da bi se zrcalil v »zakonu verovanja« (*lex credendi*). Vprašanje razlage kanonskih zakonov poleg tega pomeni precej veliko in splošno temo, ob kateri se bom ustavil z nekaj pogledi.

Razlaganje kanonskih zakonov je predvsem močno povezano s pravilnim razumevanjem zakonov Cerkve. Kadar se želi spoznati kanonsko pravo s sestavom kanonskih zakonov, bi poznavanje tega, kar je pravno v Cerkvi, bistveno ostalo v mejah tega, kar določajo pravna besedila. Za začetek bi bilo za tak pristop nujno potrebno zares ovrednotiti človeško zakonodajo. Vendar je jasno, kaj bi povzročila takšna zamisel: s praktično pozabo naravnega prava in Božjega pozitivnega prava, kakor tudi z odnosom, ki ga ima vsako pravo do občestva in poslanstva Cerkve, je delo razlagalcev oropano za življenjski stik s cerkveno resničnostjo.

V zadnjem času so nekateri miselni tokovi opozorili na pretirano navezanost na cerkvene zakone, začenši z zakoniki in to v neki točki obsodili kot pojav legalizma. Kot posledica tega so bile predlagane razlagalne smeri, ki omogočajo bolj soglasen pristop s teološkimi temelji in cilji, tudi pastoralnimi, kar vodi v pravno kreativnost, v kateri lahko vsak posamezen primer postane odločilen dejavnik za ugotovitev pravega pomena pravnega predpisa v konkretnem primeru. Usmiljenje, pravičnost, *oikonomia*, ki je tako draga vzhodni tradiciji, so nekateri zamisli, h katerim se vračamo v takšnih razlagalnih postopkih. Takoj je potrebno dejati, da taka postavitev ne presega pozitivizma, ampak se omeji na to, da ga zamenja z nečim drugim, kjer človeško tolmačenje doseže stopnjo

[1] Benedikt XVI., Apostolsko pismo *Vrata vere* (*Porta fidei*, 11. 10. 2011), v: L'Osservatore Romano (17.–18. 10. 2011) 4.
[2] Prim. ZCP, kan. 16 § 3; ZVC, kan. 1498 § 3.

zagovornika tega, kar je pravno. Potrebno je tudi najti smisel objektivnega prava, ki je prepuščen na milost in nemilost teološkim ali pastoralnim preudarkom, vendar so na koncu izpostavljeni tveganju samovoljnosti. Na tak način postane zakonita razlaga prazna: na koncu ni važno razumevanje pravnega določila, če se lahko prilagodi katerikoli rešitvi, tudi takšni, ki ji je popolnoma nasprotna. Vsekakor se to nanaša na konkretne primere, ki pa ne dosegajo bistvenih pravnih dimenzij.

Obstaja še drug način, v katerem pravilno razumevanje kanonskega prava odpira pot tolmačenju, ki se poglablja v iskanje resnice v pravu in pravičnosti v Cerkvi. V zveznem parlamentu v Berlinu,[3] sem želel poudariti, da je resnično pravo neločljivo povezano s pravičnostjo. To načelo vsekakor velja tudi v kanonskem pravu, in sicer zato, ker se ne more naslanjati le na človeški sistem norm, ampak mora biti povezano s pravim redom v Cerkvi, v kateri velja višje pravo. V tem pogledu pozitivno človeško pravo izgubi primat, ki bi se mu pripisoval, saj se pravo preprosto ne prepozna več v njim; človeško pravo pa se kljub temu vrednoti kot izraz pravičnosti, predvsem kadar se razglaša kot božje pravo, pa tudi zato, ker se predstavlja kot zakonita odločitev človeškega prava.

Na tak način je možno verodostojno tolmačenje, ki je resnično pravno, v smislu, da je v soglasju z resničnim pomenom prava. Lahko se postavi ključno vprašanje o tem, kaj je v posameznem primeru prav. Primerno je tukaj pripomniti, če se želeli doseči resničen pomen zakona, je potrebno zmeraj gledati na resničnost, ki se ureja ne le takrat, ko se pri tolmačenju zakona uveljavlja božje pravo, ampak tudi takrat, ko se uvajajo človeška pravila. Ta bi se morala razlagati v luči zakonitih pravil, ki imajo vedno v sebi nekaj naravnega prava in božjega pozitivnega prava, s katerim mora biti vsaka norma v soglasju, da je lahko razumna in resnično pravna.

V takšni perspektivi je tolmačenje včasih zahtevno, dobiva pa pomen in namen. Uporaba razlagalnih norm, kot jih predvideva Zakonik cerkvenega prava v kan. 17, začenši z besednem, iz besedila in miselne zveze razvidnem pomenu, ni več samo logična naloga. Gre za nalogo, ki jo overja pravi stik z resničnostjo Cerkve, kar omogoča, da izstopi pravi besedni pomen zakona. Potem se zgodi nekaj, kar je podobno temu kar sem povedal o notranjem procesu sv. Avguština v biblični hermenevtiki: »Preseganje črke je vrnilo verodostojnost črki sami«.[4] Podobno je tudi pri tolmačenju zakonov pristno obzorje to, kar se nanaša na pravno resničnost ljubiti, iskati in služiti.

Iz tega sledi, da se mora tolmačenje kanonskega prava odvijati v Cerkvi. Ne gre za neko zunanjo okoliščino, ampak je to klic k istemu *humusu* kanonskega prava in resničnosti, po kateri se ravna. »Čutiti s Cerkvijo« (*sentire cum Ecclesia*) ima pomen tudi znotraj reda zaradi temeljev nauka, ki so vedno prisotni in učinkoviti v zakonitih cerkvenih normah. V tem smislu se na kanonsko pravo nanaša tudi tolmačenje stalne prenove, o kateri sem govoril v povezavi z drugim vatikanskim koncilom,[5] ki je tako močno povezana s trenutno kanonsko zakonodajo. Krščanska zrelost vodi k vedno večji ljubezni do prava in k želji po razumevanju in zvestem izvrševanju.

---

[3] Prim. Benedikt XVI., Govor v Zveznem parlamentu Zvezne države Nemčije (22. 9. 2011), v: L'Osservatore Romano (24. 9. 2011) 6–7.
[4] Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda *Gospodova beseda* (*Verbum Domini*, 30. 9. 2010), Cerkveni dokumenti 131, Ljubljana 2011, tč. 38; v: AAS 102 (2010) 718.
[5] Prim. Benedikt XVI., Govor *rimski kuriji* (22. 12. 2005), v: AAS 98 (2006) 40–53.

Te temeljne drže se uresničujejo v vseh razlagalnih kategorijah: od znanstvenih raziskav kanonskega prava, do delovanja teh, ki delajo v pravnih oddelkih sodstva ali administracije in vse do vsakodnevnega iskanja pravičnih rešitev v življenju vernikov in skupnosti. Za sprejemanje zakonov je potreben duh krotkosti, iskren in predan študij pravne tradicije Cerkve, ki omogoča, da se nekdo z njo poistoveti in tudi z zakonitimi določili, ki jih izdajajo pastirji, posebej še papeške zakone in cerkveno učiteljstvo glede kanonskih vprašanj, ki je *per se* zavezano temu kar uči glede prava.[6] Samo tako se lahko prepoznajo primeri, v katerih konkretne okoliščine zahtevajo primerne rešitve za dosego pravice, ki je splošne človeške norme niso mogle predvideti, in se na ta način pokaže duh skupnosti, kar lahko služi za izboljšanje pravnega sistema.

Te misli so posebej pomembne za pravna področja, ki se tičejo sklepanja zakona in njegove uresničitve ter prejema svetega reda. Tukaj postane uglašenost s pravim čutom za cerkveno pravo vprašanje širokega in globokega praktičnega učinka za življenja oseb in skupnosti in zahteva posebno pozornost. Prav posebej je potrebno opozoriti na vsa sredstva, ki so povezana s pravom in zagotavljajo edinost v razlagi in uporabi prava, kar zahteva pravičnost: nauk papežev, ki se posebej dotika teh področij in ga je mogoče zaslediti v nagovorih rimski roti; sodna praksa rimske rote, o ustreznosti katere sem vam že imel priložnost spregovorit;[7] norme in razglasi, ki jih izdajo uradi rimske kurije. Takšna enotnost v tolmačenju, na noben način ne zmanjšuje pomembnosti krajevnih sodišč, ki so prva poklicana, da se soočajo z resničnimi zapletenimi situacijami, ki so prisotne v vseh kulturnih kontekstih. Vsakdo od teh si mora dejansko s spoštovanjem do navzočnosti resnice v pravu na primeren način, z uporabo sodnih in administrativnih predpisov in skupnosti v redu, nadalje prizadevati za udejanjanje bistvenega vidika edinosti Cerkve.

Ko prihajam k sklepu tega srečanja in razmišljanja, bi rad spomnil na nedavno novost – omenil jo je mons. Stankiewicz – , s katero so se pristojnosti glede spregledov sklenjenih in neizvršenih zakonov in primeri neveljavnosti svetih redov prenesle na poseben urad tega sodišča.[8] Prepričan sem, da bo ta nova cerkvena zadolžitev doživela velikodušen odgovor.

Ko vas opogumljam pri vašem dragocenem delu, ki zahteva zvestobo ter vsakodnevno in močno predanost, vas zaupam priprošnji blažene Device Marije, Ogledalo pravičnosti (*Speculum iustitiae*) in vam rad podelim apostolski blagoslov.

Benedikt XVI.

Acta Benedicti Pp. XVI, Ad Tribunal Rotae Romanae,
Acta Apostolicae Sedis 104 (2012), str. 103-107

V slovenskem jeziku: Joseph Ratzinger-papež Benedikt XVI,
Resnica o zakonu, Ognjišče-Slomškova založba,
Maribor, 2015

[6] Prim. Janez Pavel II., Govor *rimski roti* (29. 1. 2005), v: AAS 97 (2005) 165–166.
[7] Prim. Benedikt XVI., Govor *rimski roti* (26. 1. 2008), v: AAS 100 (2008) 84–88.
[8] Prim. Benedikt XVI., Apostolsko pismo *Vedno skuša* (*Querit semper*, 30. 8. 2011), v: L'Osservatore Romano (28. 9. 2011) 7; Sporočila 11 (2011) 243–244.